

Suojaako yläkouluikäisten nuorten osallisuuden kokemus koulussa lyhyeltä koulutuspolulta?

MARKO MERIKUKKA & TIINA RISTIKARI & TOMI KIILAKOSKI

Millainen on nuoren yläkouluaikana kokeman osallisuuden yhteys peruskoulun jälkeiseen koulutuspolkuun? Suojaako nuoren osallisuuden kokemus yläkoulussa lyhyeltä koulutuspolulta? Tutkimuksessa yhdistettiin Kouluterveyskyselyn koulutason aineistoja Kansallinen syntymäkohortti 1987 -rekisteriaineistoon.

.....
English summary at the end of the article

Johdanto

Yleinen koulutustaso on noussut Suomessa viimeisen kolmen vuosikymmenen aikana. Samalla vain peruskoulun päättötodistuksen varassa olevien osuus on pienentynyt. Vuonna 2015 heitä oli noin 12 prosenttia 25-vuotiaista. (Seuri & al. 2018, 5.) Tutkimusten mukaan ainoastaan peruskoulun päättötodistuksen varassa olevilla on useammin erilaisia hyvinvointiongelmia kuin vähintään toisen asteen tutkinnon suorittaneilla. He esimerkiksi kärsivät huomattavasti muita koulutusryhmiä useammin mielenterveyden häiriöistä ja saavat useammin toimeentulotukea. (Ks. esim. Ristikari & al. 2016, 99.) Allan Seurin ja kollegoiden taustaraportin (2018, 5) mukaan ilman toisen asteen koulutusta jääneillä nuorilla aikuisilla on noin kaksinkertainen työttömyysaste toisen asteen koulutuksen suorittaneisiin verrattuna. Peruskoulutuksen jälkeen päättyvällä lyhyellä koulutuspolulla on myös useita yhteiskuntapolitiittisia heijasteita (Korkman 2011, 25–28), sillä pohjoismaisessa hyvinvointivaltiokontekstissa työttömien määrä kulkee käsi kädessä veronmaksajien määrän kanssa (Halvorsud 2017). Mitä enemmän nuoria on työelämän ulkopuolella, sitä vähemmän yhteiskunnalla on nettoveronmaksajia.

Nuori voi olla ilman toisen asteen tutkintoa useasta eri syystä. Hän on voinut lopettaa koulutuspolkunsu suorittuaan oppivelvollisuutensa tai jättää toisen asteen koulutuksen kesken. Kuitenkin osa nuorista on keskeyttänyt koulunkäynnin ennen oppivelvollisuuden suorittamista tai ei ole suorittanut peruskoulun koko oppimäärää oppivelvollisuutensa aikana. Heitä kutsutaan koulupudokkaiksi (Tilastokeskus 2019). Aiemman tutkimuksen perusteella tiedetään, että useilla yksilö- ja perhetekijöillä on yhteys pelkän peruskoulun varassa olemiseen. Yksilötekijöistä tunnetaan (mies) sukupuolen (esim. Alexander & al. 2001; Markussen & al. 2011a), koulumenestyksen (esim. Haapakorva & al. 2018; Hickman & al. 2008; Markussen & al. 2011a; Ristikari & al. 2016, 19) ja mielenterveyden häiriöiden (esim. Haapakorva & al. 2018; Ristikari & al. 2016, 99) yhteys. Perhetekijöistä yhteydessä ovat esimerkiksi vanhempien (matala) koulutusaste (esim. Haapakorva & al. 2018; Markussen & al. 2011b; Suh & al. 2007) sekä lapsiperheköyhyys (Ristikari & al. 2016, 99). Toiselle asteelle hakeudutaan yleisesti nuorena, jolloin riippuvuus perheen toimeentulosta on väistämätöntä (Pentikäinen & al. 2018), varsinkin ottaen huomioon toisen asteen koulutuskustannukset (Opetushallitus 2018, 8–18, 36–42; Pentikäinen & al. 2018).

Pelkän peruskoulutuksen varassa oleminen on tunnistettu ja tunnustettu yhteiskunnallinen ongelma, johon on esitetty useita erilaisia ratkaisuja. Heikoimmassa asemassa olevien nuorten koulutus- ja työllisyystilanteen edistämiseksi on luotu lukuisia osallisuustoimia, joita on tutkittu laajasti (esim. Isola & al. 2017; Vehviläinen 2008). Toisaalta tällä hetkellä ei ole tietoa, missä määrin osallisuus toimii peruskoulun jälkeisen koulutuspolun suojaavana tekijänä – johon suojaava-sana tämän artikkelin otsikossa viittaa – sillä osallisuuden vaikuttavuudesta ei ole olemassa pitkäaikaistutkimuksia.

Olemme tutkimuksemme kiinnostuneita siitä, onko osallisuuden kokemus suojaava tekijä sille, että lapsi tai nuori ei jää pelkän perusasteen varaan – siis hypoteesista, jonka mukaan myönteinen koettu osallisuus kannustaa nuoria jatamaan koulutuspolkuaan peruskoulutuksen jälkeen. Osallisuudella on nähty olevan sekä itseisarvoa yhtenä lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisena oikeutena että välinearvoa yhteiskunnallisia ongelmia ehkäistäessä tai ratkaistaessa. Suomessa kiinnostus osallisuutta¹ kohtaan on vahvistunut erityisesti 2000-luvulla, ja sen myötä on ryhdytty kehittämään erilaisia toimenpiteitä ja strategioita, joilla lasten ja nuorten osallisuutta voidaan vahvistaa (Kiilakoski 2017; Kiili 2016). Koulutuspolitiikan näkökulmasta keskeinen virstanpylväs oli Opetushallituksen 2003–2007 koordinoima osallisuushanke (Vehviläinen 2005, 5–7), jonka tavoitteena oli sekä ehkäistä syrjäytymistä että tukea nuorten vaikutusmahdollisuuksia. Yhtenä osallisuushankkeen taustalla olevana identifioituna ongelmana oli koulutuksellinen syrjäytyminen: joko toisen asteen koulutukseen siirtymisen viivästyminen tai koulutuksen keskeyttäminen. Osallisuus nähtiin jo tuolloin yhtenä ratkaisuna koulutuspolun katkeamisen ongelmaan.

¹ Osallisuudesta on 2000-luvun mittaan kehkeytynyt keskeinen lapsi- ja nuorisopolitiikan käsite, joka on tullut osaksi koulutuspolitiikkaa (Kiilakoski 2017), sosiaalityötä, yhdyskuntasuunnittelua ja ylipäättään niitä kasvuympäristöjä, missä lapset ja nuoret toimivat (Pajulampi 2014, 329–430). Institutionaalisen pohjan osallisuudelle antaa lapsen oikeuksien sopimus, jonka 12. artiklassa todetaan, että lapsella on oikeus tulla kuulluksi häntä koskevissa asioissa ikä- ja kehitystasonsa mukaan. Artiklan on tulkittu korostavan paitsi henkilökohtaista vaikuttamista, myös lasten julkista ja kollektiivista vaikuttamista omaa itseään ja lähiympäristöään koskevissa asioissa (Thomas & Percy-Smith 2010, 2). Suomi ratifioi sopimuksen vuonna 1991, ja tämän myötä myös suomalaista lainsäädäntöä on muutettu vastaamaan sopimuksen tavoitteita.

Huolimatta osallisuuden käsitteen lapsipoliittisesta merkityksestä sillä ei ole jaettua ja yhteisesti hyväksyttyä määritelmää (Kiilakoski 2017; Kiilakoski & al. 2012; Kiili 2016). Yleisesti osallisuus voidaan hahmottaa suhdekäsitteenä, jonka avulla käsitellään joko yksittäisen lapsen tai nuoren tai heidän ryhmiensä suhdetta yhteisöihin tai yhteiskuntaan. Osallisuuden edistämällä voidaan viitata yksilön toimintakyvyn lisääntymiseen, heidän kiinnittymiseensä palvelujärjestelmiin ja yhteiskunnallisiin instituutioihin tai yhteiskuntaan.

Urie Bronfenbrennerin ekologisten järjestelmien teorian (1989) mukaan yksilön ja kasvuympäristöjen, kuten perheen ja koulun, välillä on vuorovaikutussuhde. Analyysi paikantuu tällöin erilaisiin tapoihin, millaisia jäsenyyksiä, toimintamahdollisuuksia tai toimimisen tiloja yksilöt kykenevät saavuttamaan osana yhteisöään. Tässä tutkimuksessa kohteina ovat nuorten osallisuus koulussa, koulun toimintakulttuuri, vuorovaikutus ja sukupolvisuhteet sekä yhteisöissä olevat vaikuttamismahdollisuudet, jotka jossakin määrin ovat koulukohtaisia. Toisaalta koulun toimintakulttuuriin vaikuttavat myös lapsipoliittiset toimenpiteet, koulutuspolitiikka, informaatio-ohjaus sekä esimerkiksi resurssiohjaus. (Osallisuudesta suhdekäsitteenä esim. Kiilakoski & al. 2012; Mäntyneva & Hiilamo 2018.)

Jaamme osallisuuden käsitteen tutkimuksemme kahteen ulottuvuuteen: sosiaaliseen ja poliittiseen. Tämän käsitteellisen erottelun teki ensimmäisenä Nigel Thomas (2007). Olemme käyttäneet erottelua aiemmissa tutkimuksissamme kuvaamaan, millaisiin asioihin nuoret ovat voineet vaikuttaa ja millaiset osallisuuden kentät ovat heille itselleen tärkeitä (Kiilakoski & al. 2012; Kiilakoski 2017; Maunu & Kiilakoski 2017). Nämä ulottuvuudet tuottavat erilaisen vastauksen kysymyksiin, mitä osallisuus on ja millaisiin yhteisöihin, asioihin tai prosesseihin osallisuus on suhteessa. Käyttämässämme erottelussa poliittinen osallisuus käsittelee tyypillisesti päätöksentekoa, muutosten aikaansaamista, julkista keskustelua tai harkintaa. Osallisuus hahmottuu suhteena päätöksentekoprosesseihin ja kykyä saada aikaan muutoksia lähiympäristössä tai laajemmin yhteiskunnassa. Sen työkaluina ovat usein erilaiset kuulemistilaisuudet, keskustelut ja erityisesti nuorilla aikuisyhteiskunnan päätöksentekorakenteita jäljittelevät edustukselliset rakenteet, kuten oppilasaikuiset opiskelijakunnat hallituksineen tai nuorisovaltuustot. Näiltä kuitenkin puuttuu vaikkapa kun-

nanvaltuustoille kuuluva oikeus ja mandaatti tehdä itsenäisesti päätöksiä, jotka myös toteutetaan. Poliittinen osallisuus ei siis viittaa suppeasti eikä edes ensisijaisesti puoluepolitiikkaan, vaan enemänkin yhteisistä asioista päättämiseen ja niihin vaikuttamiseen erilaisin keinoin. (Kiilakoski & al. 2012; Thomas 2007.)

Sosiaalinen osallisuus näyttäytyy yhteisöllisyytenä ja jäsenyytenä sekä tunteena siitä, että kuuluu johonkin. Tällöin osallisuus on kuulumista erilaisiin ryhmiin ja yhteisöihin. Keskeistä sosiaalisessa osallisuudessa ovat positiiviset vuorovaikutussuhteet ja emootiot. Osallisuuden sosiaalisia ulottuvuuksia on koulutuksessa edistetty erityisesti ryhmädynamiikkaan vaikuttamalla, luokkarajat ylittäviä yhteisiä toimintoja lisäämällä sekä kiinnittämällä huomiota opettajien ja nuorten väliseen vuorovaikutukseen. (Kiilakoski 2017; Mautu & Kiilakoski 2018; Thomas 2007.) Käsitteellinen erottelu osallisuuden poliittiseen ja sosiaaliseen ulottuvuuteen on luonteeltaan analyttinen erottelu, ja käytännössä nämä ulottuvuudet limityvät. Erottelulla voidaan kuitenkin tuoda esille osallisuuden edistämisen eri käytännön keinoja sekä päämääriä.

Tutkimme nuorten yläkouluikäisen² osallisuuden yhteyttä vuonna 1987 syntyneiden naisten ja miesten lyhyeen koulutuspolkuun eli toisen asteen tutkinnon puuttumiseen ennen 28. ikävuotta. Aiempaan kirjallisuuteen perustuen tiedämme, että sukupuoli on yhteydessä koulumenestykseen (Ristikari & al. 2016) ja riskiin jäädä ilman toisen asteen tutkintoa (Alexander & al. 2001; Markusen & al. 2011a). Oletuksenamme on, että peruskoulussa koettu osallisuus vahvistaa nuoren positiivista koulusuhdetta ja että tällä suhteella on pitkäkestoista merkitystä peruskoulun jälkeisellä koulutuspolulla menestymiselle. Oletamme, että ne nuoret, jotka ovat opiskelleet koulussa, jossa koettu osallisuus on ollut vahva, suorittavat toisen asteen tutkinnon niitä oppilaita useammin, jotka ovat opiskelleet kouluissa, joissa osallisuuskulttuuri on ollut heikompi. Toisin sanoen oletamme, että osallisuus on lyhyeltä koulutuspolulta suojaava tekijä.

² *Syntymäkohortti 1987 kävi peruskoulunsa ensimmäiset luokat ala-astetta, kunnes ala-asteen ja yläasteen välinen hallinnollinen raja poistettiin vuonna 1998 perusopetuslain uudistuksen yhteydessä. Kielellinen muutos tapahtui hieman hitaammin. Vuonna 2003 Suomessa käytettiin nykyisin terminä olevasta "yläkoulusta" yleisesti myös käsitettä "yläaste", jota kuulee yhä nykyäänkin käytettävän. Selkeyden vuoksi käytämme artikkelissamme nykytermejä.*

Aineistot ja menetelmät

Kansallinen syntymäkohortti 1987 -tutkimusaineisto

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) Kansallinen syntymäkohortti 1987 -rekisteriaineisto kattaa kaikki Suomessa vuonna 1987 syntyneet lapset. Mukana ovat kantaväestöön kuuluvat perinataalikauden yli selvinneet 59 476 lasta. Syntymäkohorttia on seurattu sikiöajalta vuoden 2015 loppuun kansallisten rekistereiden avulla. Henkilötunnuksen avulla rekisteriin on yhdistetty syntymäkohortin nuorten ja heidän biologisten vanhempiansa terveys- ja yhteiskuntatietoja muista kansallisten rekisteriviranomaisten rekistereistä. Yhdistämisen jälkeen aineisto on pseudonymisoitu. (Paananen & Gissler 2011; Ristikari & al. 2016.) THL:n eettinen toimikunta on hyväksynyt tutkimuksen. Lisäksi tutkimuksella on rekisteriviranomaisten luvat käyttää heiltä saatuja tietoja tutkimustarkoitukseen.

Kouluterveyskysely-aineisto

THL:n ylläpitämä Kouluterveyskysely on luokkasteittain toteutettu poikittaiskyselytutkimus, jossa nuoret vastaavat opettajan valvomana koulutyöhön, terveyteen ja elämäntapoihin liittyviin kysymyksiin. Koulun maantieteellisestä sijainnista riippuen puolet syntymäkohortista (Etelä- ja Itä-Suomen lääni ja Lappi) on vastannut Kouluterveyskyselyyn 8. luokalla huhtikuussa 2002 ja puolet (Länsi-Suomen ja Oulun lääni ja Ahvenanmaa) 9. luokalla huhtikuussa 2003. (Luopa & al. 2005, 9; Luopa & al. 2010, 7–14.) 14–16-vuotiaiden nuorten vastaukset on kerätty koulutasolla. Vuosina 2002 ja 2003 Kouluterveyskyselyyn osallistui yhteensä 743 koulua ja 45 765 nuorta (24 790 nuorta vuonna 2002 ja 20 975 vuonna 2003). Kouluterveyskyselyn valtakunnallinen vastausprosentti oli 81 prosenttia vuonna 2003. (Luopa & al. 2005, 10.)

Aineistojen yhdistäminen

Kouluterveyskyselyn koulutason tiedot yhdistettiin syntymäkohortin henkilötason rekisteritietoon koulut yksilöivällä Tilastokeskuksen oppilaitostunnuksella³. Tieto syntymäkohortin nuoren peruskoulusta 9. luokalla (n = 874 oppilaitosta) tiedettiin Opetushallituksen yhteishakutie-

³ *Oppilaitostunnus on Tilastokeskuksen ylläpitämä tunnus, joka yksilöi koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset.*

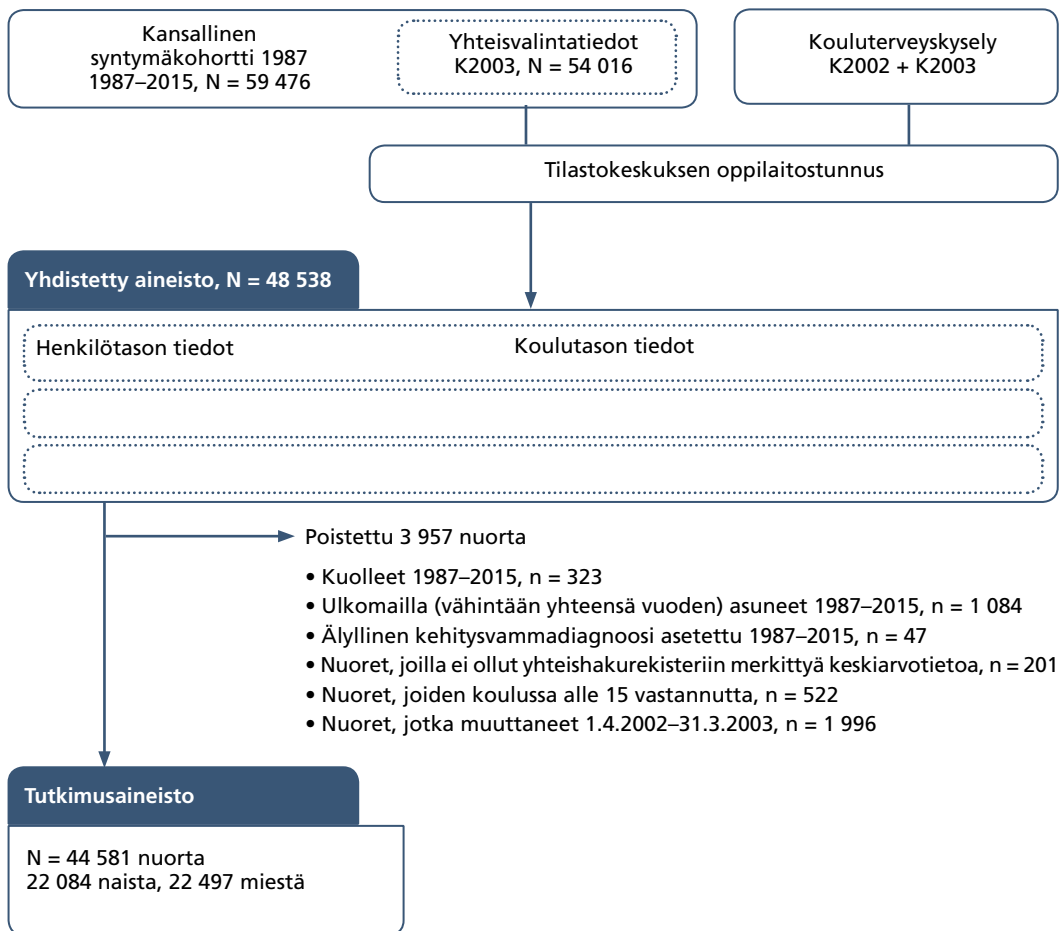
tojen perusteella. Keväällä 2003 syntymäkohortin nuorista 54 016 (90,8 %) haki yhteishaussa peruskoulusta 2. asteen koulutukseen. Yhdistetty aineisto sisälsi 48 538 vuonna 1987 syntynyttä nuorta (81,6 % syntymäkohortista) ja koulukoh- taiset tiedot 696 koulusta. Aineistoja yhdistettäessä oletettiin, että kahdeksannella luokalla Koulu- terveyskyselyyn vastanneet olivat samassa koulussa 9. luokalla jatko-opintoihin hakiessaan. (Kuvio 1.)

Yhdistetyn aineiston rajaaminen

Yhdistetystä aineistosta poistettiin syntymäkohortin tietojen perusteella vuosina 1987–2015 kuolleet (n = 323; 0,7 %), ulkomailla (vähintään yhteensä vuoden) asuneet (n = 1 084; 2,2 %), kohorttilaiset, joille oli asetettu älyllinen kehitys-

vammadiagnoosi (n = 47; 0,1 %) ja joilla ei ollut yhteishakurekisteriin merkittyä keskiarvotietoa (n = 201; 0,4 %). Lisäksi aineistosta poistettiin nuoret (n = 522; 1,1 %), jotka olivat olleet koulussa, jossa kyselyyn vastaajia oli vähemmän kuin 15.⁴ Sen oletuksen vahvistamiseksi, että nuori olisi ollut samassa koulussa 9. luokalla kuin Koulu- terveyskyselyyn 8. luokalla vastatessaan, aineis- tosta poistettiin ne 8. luokalla Koulu- terveyskyselyyn vastanneet 1 996 nuorta (4,1 %), jotka oli- vat muuttaneet ajanjaksolla 1.4.2002–31.3.2003. Yhdistetystä aineistosta poistettiin yhteensä 3 957 nuorta (8,2 %). Poistojen jälkeen tutkimusaineis-

4 Vuonna 2013 keskimääräinen luokkakoko yläkoulun 7.–9. vuosiluokilla oli 16,5 oppilasta (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013).

Kuvio 1. Tutkimusaineiston muodostaminen. Aineistojen Kansallinen syntymäkohortti 1987 ja Koulu-terveyskysely 2002 ja 2003 yhdistäminen Tilastokeskuksen oppilaitostunnuksella keväällä (K) 2003 ja yhdistetyn aineiston rajaaminen tutkimusaineistoksi. (Huom. Poistokriteereiden summa ei ole sama kuin yhdistetystä aineistosta poistettujen nuorien määrä, sillä osa nuorista kuuluu useampaan luokkaan.)

to sisälsi 44 581 nuorta (22 084 naista ja 22 497 miestä) 593 koulusta. (Kuvio 1.) Tieto nuorten kuolemista haettiin Tilastokeskuksen kuolemansyyrekisteristä ja muuttotiedot Väestörekisterikeskuksen asuinhistoriatiedoista. Älylliset kehitysvammadiagnoositiedot saatiin THL:n ylläpitämästä erikoissairaanhoidon hoitoilmoitusjärjestelmästä. Älylliset kehitysvammadiagnoosit 317–319 (ICD-9-tautiluokitusjärjestelmässä⁵) ja F70–79 (ICD-10) poimittiin pää- ja sivudiagnooseista erikoissairaanhoidon poliklinikkajaksolta 1998–2015 ja osastojaksolta 1987–2015.

Ilman toisen asteen tutkintoa

Peruskoulun päättötodistuksen varassa olevalla nuorella tarkoitetaan tässä artikkelissa oppivelvollisuuden suorittanutta nuorta, joka ei ole suorittanut 2. asteen tutkintoa vuosina 2006–2015. Tekstin sujuvoittamiseksi käytämme myös ilmaisua *lyhyt koulutuspolku*. Vuonna 1987 syntyneet kohorttilaiset aloittivat yläkoulun vuonna 2000, ja valtaosa heistä päätti peruskoulun vuonna 2003 ja jatkoi toisen asteen koulutukseen. Näin ollen ensimmäiset kohorttilaiset valmistuivat toisen asteen oppilaitoksista vuonna 2006. Tiedot vuonna 1987 syntyneiden nuorten 2. asteen tutkinnoista saatiin Tilastokeskuksen tutkintorekisteristä ajalta 2006–2015, jolloin nuoret olivat 18–28-vuotiaita.

Koulutason tekijät

Nuorten osallisuus. Kouluterveyskyselyyn väittämät ”opettajat rohkaisevat minua ilmaisemaan oman mielipiteeni oppitunneilla” (väittävä 1) ja ”oppilaiden mielipiteet otetaan huomioon koulutyön kehittämisessä” (väittävä 2) määriteltiin osallisuusteorian nojalla poliittisen osallisuuden indikaattoreiksi. Väittämät ”opettajat ovat kiinnostuneita siitä mitä minulle kuuluu” (väittävä 3) ja ”luokassani on hyvä työrauha” (väittävä 4) kuvastivat tulkintamme mukaan sosiaalista osallisuutta. Edellä mainittujen väittämien vastausvaihtoehdot pisteineen olivat ”täysin samaa mieltä” (2 p), ”samaa mieltä (1 p)”, ”puuttuva tieto” (0 p), ”eri mieltä” (-1 p) ja ”täysin eri mieltä” (-2 p).

Tarkastelimme nuorten osallisuutta koulussa koulun ominaisuutena, emme vain yksilön kokemuksenä osallisuudesta. Koulukohtaiset keskiarvot neljälle osallisuusväittämälle laskettiin väittämäkohtaisesti siten, että pisteet laskettiin yhteen ja

5 ICD, International statistical classification of diseases and related health problems.

jaettiin Kouluterveyskyselyyn vastanneiden määrällä kyseisessä koulussa. Koulukohtaiset keskiarvot normeerattiin⁶ ja normeeratut osallisuuskeskiarvot luokiteltiin kolmeen osallisuusluokkaan (heikko, normaali ja vahva) sen mukaan, kuinka paljon koulun normeerattu osallisuuskeskiarvo poikkesi nuorten määrällä painotetusta normeeratusta koulujen keskiarvojen keskiarvosta. Normeerattu koulukohtainen osallisuuskeskiarvo luokiteltiin heikoksi silloin, kun arvo alitti keskihajonnan mitan keskiarvosta, ja vahvaksi silloin, kun se ylitti sen. Muutoin keskiarvo luokiteltiin normaaliksi.

Oppilasmäärä. Oppilasmäärällä tarkoitetaan vuonna 1987 syntyneiden määrää koulussa heidän vastatessaan Kouluterveyskyselyyn. Se luokiteltiin kolmeen luokkaan: pieneen (15–29 oppilasta), keskisuureen (30–99 oppilasta) ja suureen (100 oppilasta tai yli, maksimi 223). Tämä mukaillee Opetushallituksen tilastollisen vuosikirjan oppilasmäärän mukaista luokittelua⁷ koulun koosta. Koulukohtaiset oppilasmäärät vastaavat kouluterveyskyselyyn vastanneiden määrää.

Yksilötason tekijät

Mielenterveyden häiriö. Nuoren mielenterveysindikaattori rakennettiin hoitoilmoitusrekisteriin kirjattujen erikoissairaanhoidon poliklinikkajaksolla 1998–2003 ja osastojaksolla 1987–2003 asetettujen (pää- ja sivu)diagnoosien (ICD-9: 291, 292, 295–309, 311–319 ja ICD-10: F10–99) ja Kelan reseptitiedostoon vuosina 1994–2003 kirjattujen lääkärin määräämien psykenlääkereseptien (ATC-luokitus⁸: N05A–C, N06–C) perusteella. On huomattava, että diagnoosit ovat erikoissairaanhoidossa asetettuja, ja niiden validiteetti on tutkimusten mukaan hyvä (esim. Sund 2012). Mielenterveysindikaattori oli kaksiluokkainen: ei mielenterveyden häiriötä (0) / mielenterveyden häiriö (1).

6 Havaintoarvosta vähennetään havaintoarvojen keskiarvo. Tämä erotus jaetaan havaintoarvojen keskihajonnalla. Tällöin normeerattujen havaintoarvojen keskiarvoksi tulee nolla ja keskihajonnaksi yksi. Tilastokeskuksen määritelmän mukaan normeerattu arvo ilmoittaa havaintoarvon suhteellisen aseman mitatun ominaisuuden jakaumassa.

7 Opetushallituksen Koulutuksen tilastollisessa vuosikirjassa 2014 (Kumpulainen 2014, 68) koulun koko luokiteltiin oppilasmäärän mukaan luokkiin: alle 50, 50–99, 100–299, 300–499 ja 500 tai yli. Jaomme rajat kolmella saaden yhden luokallisen rajan yläkoulun kolmesta luokasta (7.–9. luokka).

8 ATC, anatomis-terapeuttis-kemiallinen (anatomical therapeutic chemical) lääkkeiden luokittelu (Fimea 2019).

Koulumenestys. Nuorten koulumenestys perustuu peruskoulun päättötodistuksen (kaikkien aineiden) keskiarvotietoihin, jotka saatiin Opetushallituksen yhteishakutiedoista. Osa nuorista oli hakenut yhteisvalinnassa useamman kerran, ja osa hakukerroista ei sisältänyt lainkaan keskiarvotietoja. Keskiarvotiedot poimittiin rekisteristä ajanjaksolla 2003–2012, kun ne olivat ensi kertaa saatavilla. Keskiarvotiedot luokiteltiin viiteen eri luokkaan: alle 7,0; 7,0–7,4; 7,5–7,9; 8,0–8,4 ja 8,5–10,0, kuten aiemmissa tutkimuksissamme.

Perheen suhteellinen köyhyys. Vanhempien toimeentulotukitiedot haettiin THL:n toimeentulotukirekisteristä ajalta 1987–2003. Perheen taloudellinen tilanne luokiteltiin heikoksi (1), mikäli ainakin toiselle vanhemmalle oli myönnetty toimeentulotuki. Toimeentulotuen saaminen indikoi perheen heikkoa taloudellista tilannetta, sillä toimeentulotuella turvataan perheen kyky selviytyä välttämättömistä menoista.

Vanhempien matala koulutusaste. Äidin ja isän tutkintotiedot haettiin Tilastokeskukselta. Vanhempien koulutusaste tulkittiin matalaksi (1), jos vähintään toisen vanhemman korkein koulutusaste vuonna 2008 oli perusaste.

Tilastolliset menetelmät

Ilman toisen asteen tutkintoa olevia ja tutkinnon suorittaneita nuoria tarkasteltiin laskemalla taustamuuttujien frekvenssit ja suhteelliset osuudet. Ryhmien taustamuuttujia verrattiin (kahden riippumattoman otoksen) suhteellisen osuuden testillä (liitetaulukko 1, www.julkari.fi).⁹ Varsinaiset tilastoanalyysit tehtiin yleistettyyn lineaariseen monitasomalliperheeseen (*generalized linear mixed models, GLMM*) kuuluvalla logistisella monitasomallilla (*mixed effect logistic regression*) (Agresti 2013, 491–537). Selittävät muuttujat jaettiin yksilö- ja koulutason tekijöihin, koska yksilöt olivat ryvästyneet kouluihin. Täten havaintoyksiköt olivat toisistaan riippuvia. Vakiotermin annettiin vaihdella koulujen välillä. Vakioimattomat vetosuhteet (OR) ja niiden 95 prosentin luottamusvälit (95 % LV) laskettiin neljälle osallisuusväittämälle erikseen (liitetaulukko 2, www.julkari.fi). Vakioidut vetosuhteet laskettiin vakioimalla koulun oppilasmäärä, yksilön mielenterveyden häiriöt, koulumenestys, perheen suhteellinen köyhyys ja vanhempien matala koulutusas-

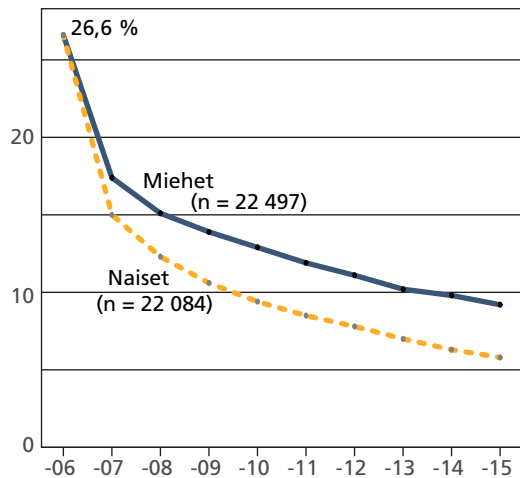
te (liitetaulukot 3 ja 4, www.julkari.fi). Analyysit tehtiin erikseen naisille ja miehille. Lisäksi logistisessa monitasomallissa tarkasteltiin koulutason tekijöiden yhdysvaikutusten yhteyttä myöhempään koulutuspolun katkeamiseen peruskoulun jälkeen. Tilastoanalyysit suoritettiin R-tilasto-ohjelman versiolla 3.4.1 käyttäen lme4-pakettia (Bates & al. 2015).

Tulokset

Tutkimusaineistomme perusteella Suomessa vuonna 1987 syntyneistä oppivelvollisuuden suorittaneista nuorista 7,6 prosenttia (3 369) oli ilman toisen asteen tutkintoa vuoden 2015 lopussa. Heistä miehiä oli 61,7 prosenttia. Vuonna 2006 ilman toisen asteen tutkintoa oli 26,6 prosenttia ikäluokasta. Osuus laski koko seurantajakson ajan. Nuorilla miehillä osuudet olivat naisia suuremmat (erotuksen vaihteluväli 2,4–3,5 prosenttiyksikköä) (kuvio 2).

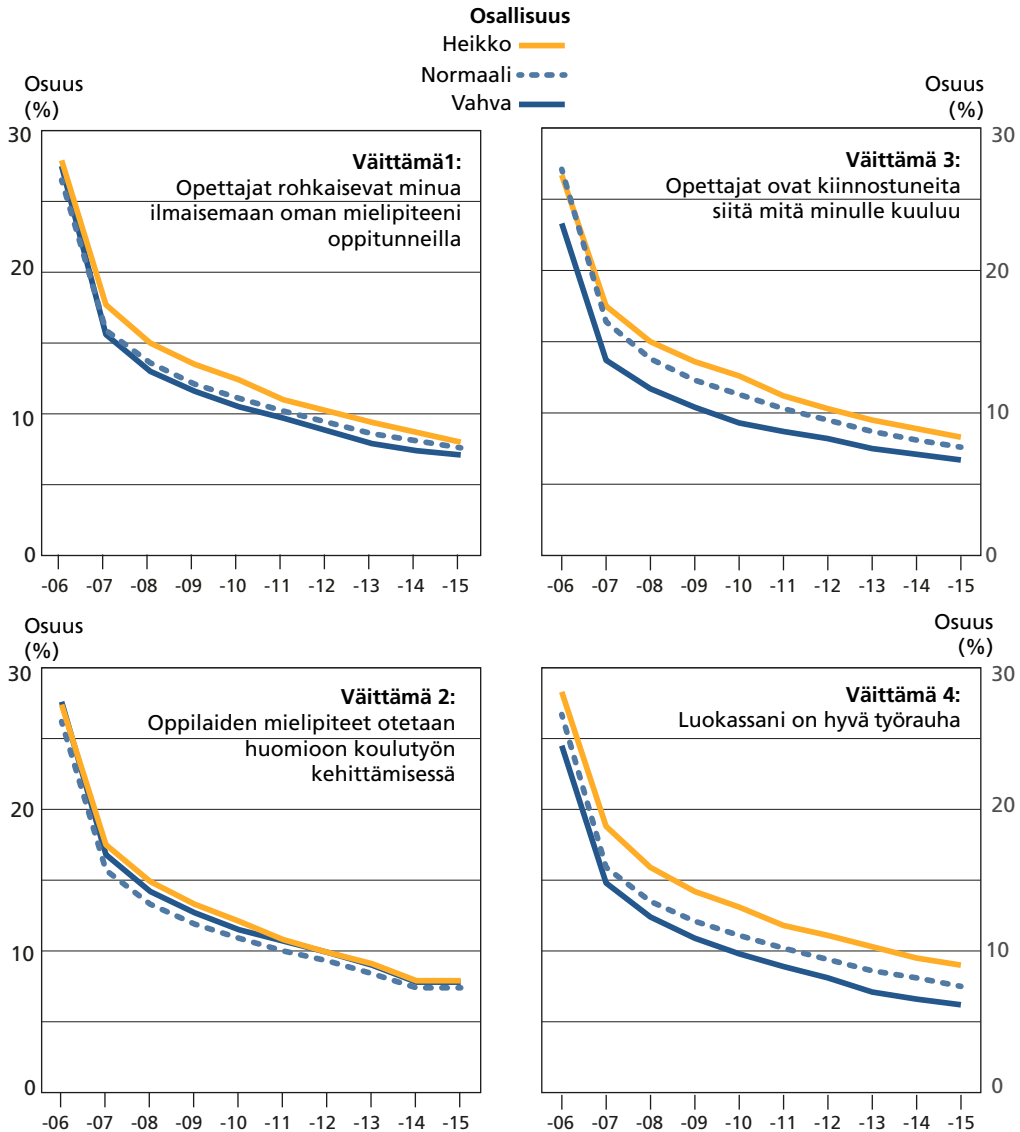
Liitetaulukossa 1 on tarkasteltu peruskoulun päättötodistuksen varassa ilman toisen asteen tutkintoa olevien ja toisen asteen tutkinnon suorittaneita nuoria taustamuuttujien mukaan sukupuolittain. Yksilötason muuttujien mukaan ryhmät olivat toisiinsa verrattuina erilaisia. Mielenterveydenhäiriödiagnosi oli useammin nuorilla, jotka eivät olleet suorittaneet toisen asteen tutkintoa, kuin tutkinnon suorittaneille. Heidän

Osuus (%)

Kuvio 2. Peruskoulun päättötodistuksen varassa ilman toisen asteen tutkintoa olevien vuonna 1987 syntyneiden nuorten osuuskien kehitys naisilla ja miehillä Suomessa vuosina 2006–2015 tutkimusaineistossa. $N = 44\ 581$.

⁹ Kaikki tämän artikkelin taulukot ovat sähköisinä liitteinä artikkelin yhteydessä osoitteessa www.julkari.fi.

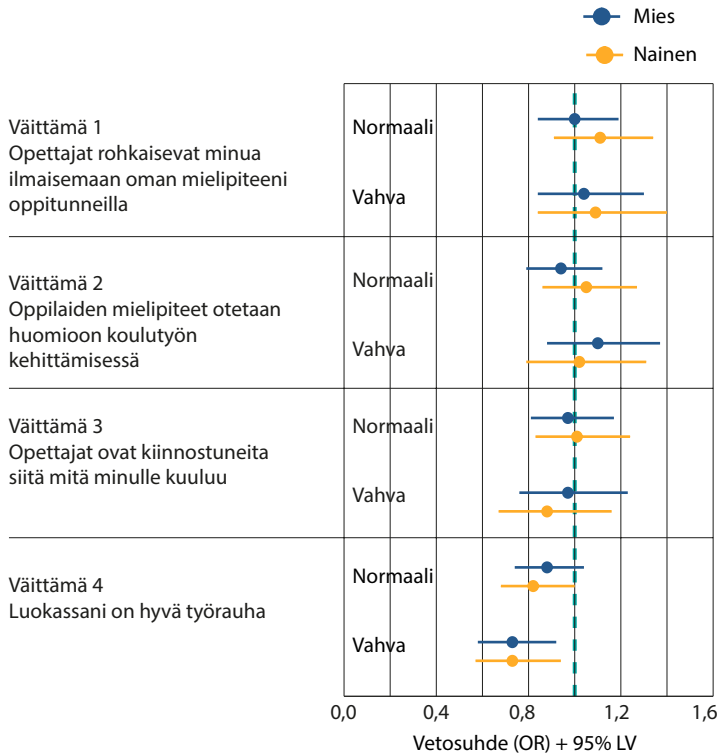

Kuvio 3. Peruskoulun päättötodistuksen varassa ilman toisen asteen tutkintoa olevien vuonna 1987 syntyneiden nuorten osuuksien kehitys osallisuusluokittain neljän osallisuusväittämän osalta Suomessa vuonna 2006–2015. $N = 44\ 581$.

koulumenestyksensä oli useammin heikompaa ja useamman nuoren perhe oli saanut toimeentulotukea. Lisäksi heidän vanhempansa olivat useammin matalasti koulutettuja. Tarkasteltaessa ryhmiä koulutason muuttujien osalta huomataan, että erityisesti ilman toisen asteen tutkintoa olevat nuoret olivat olleet koulussa, jossa luokkatyörauha oli koettu heikoksi.

Kuviossa 3 on esitetty niiden vuonna 1987 syntyneiden nuorten aikuisten osuudet, jotka eivät ole suorittaneet toisen asteen tutkintoa. Tulos on esitetty osallisuusluokittain neljän osallisuusväittämän

osalta. Kuvioista nähdään, kuinka väittämässä 1, 3 ja 4 osuudet noudattivat selkeästi tutkimuksemme oletusta – mitä korkeampi nuorten osallisuus koulussa, sitä vähemmän on nuoria, jotka ovat ilman toisen asteen tutkintoa. Väittämän 2 osalta oletuksemme ei tullut vahvistetuksi, sillä vahva osallisuusikäykä kulki osittain heikon ja normaalin osallisuusikäyksen kanssa päällekkäin. Vuonna 2015 ilman toisen asteen tutkintoa olevia nuoria aikuisia oli vahvan osallisuuden luokassa 7,8 prosenttia, kun ilman toisen asteen tutkinnon suorittaneita oli heikon osallisuuden luokassa 7,9 prosenttia.

Kuvio 4. Neljän osallisuusväittämän osallisuusluokkien vakioidut vetosuhteet (OR) lyhyelle koulutuspolulle ja 95 prosentin luottamusvälit (LV) vuonna 1987 syntyneillä naisilla ja miehillä Suomessa vuonna 2006–2015. N = 44 581. Vetosuhteet on vakioitu koulutason (koulun oppilasmäärä) ja yksilötason (mielenterveyden häiriö, koulumenestys, perheen suhteellinen köyhyys ja vanhempien matala koulutusaste) tekijöillä. Vertailuluokkana heikko osallisuusluokka.

Tarkasteltaessa neljää osallisuusväittämää huomataan, että väittämät 1 (opettajat rohkaisevat) ja 2 (mielipiteet otetaan huomioon) eivät olleet tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä toisen asteen tutkinnon suorittamattomuuteen vakioimattomana (liitetaulukko 2) eivätkä vakioituna (liitetaulukko 3). Väittämä 3 (opettajat ovat kiinnostuneita) oli vakioimattomassa yhteydessä koulutuspolun pituuteen naisten osalta (vahva: OR 0,72, 95 % LV 0,55–0,93) (liitetaulukko 2). Väittämä 4 (luokassa on hyvä työrauha) oli tilastollisesti merkitsevä osallisuuden normaalilla tasolla naisilla (OR 0,78; 95 % LV 0,65–0,94) ja miehillä (OR 0,83; 95 % LV 0,72–0,79). Myös osallisuuden vahva taso oli yhteydessä koulutuspolun pituuteen naisilla (OR 0,64; 95 % LV 0,50–0,81) ja miehillä (OR 0,68; 95 % LV 0,59–0,83). Kun väittämän 4 yhteys lyhyeen koulutuspolkuun vakioitiin yksilö- ja koulutason tekijöillä, vahva osallisuus oli lyhyeltä koulutuspolulta suojaava tekijä naisilla (OR 0,73; 95 % LV 0,57–0,94) ja miehillä (OR 0,73; 95 % LV 0,58–0,92) verrattuna heikkoon luok-

katyörauhaan (liitetaulukko 4). Osallisuusmuuttujien vakioidut vetosuhteet on esitetty graafisesti kuviossa 4.

Yksilötason tekijät olivat vahvasti yhteydessä lyhyeen koulutuspolkuun. Kaikki yksilötason tekijät, vakioimattomat ja vakioidut, olivat tilastollisesti merkitseviä. Oppilasmäärällä ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä. (Liitetaulukot 2, 3 ja 4.) Osallisuus- ja oppilasmäärämuuttujien väliset yhdysvaikutukset eivät olleet tilastollisesti merkitseviä väittämässä 1, 3 ja 4. Väittämässä 2 yhdysterminä oli tilastollisesti merkitsevä miehillä. Verrattuna mallin antamiin itsenäisiin vaikutuksiin, heikkoon osallisuuteen ja pieneen oppilasmäärään, riski jäädä ilman toisen asteen tutkintoa lisäsi yhdysvaikutustermien luokat 1) normaali osallisuus ja oppilasmäärä (OR 3,81; 95 % LV 1,73–8,40), 2) normaali osallisuus ja suuri oppilasmäärä (OR 3,07; 95 % LV 1,33–7,09), 3) vahva osallisuus ja normaali oppilasmäärä (OR 4,42; 95 % LV 1,73–11,30) ja 4) vahva osallisuus ja suuri oppilasmäärä (OR 4,80; 95 % LV 1,74–13,20).

Lisäksi tilastoanalyysit tehtiin logistisella regressiolla olettaen havaintoyksiköt riippumattomiksi. Tulokset olivat samansuuntaiset. Näitä tuloksia ei esitetä.

Yhteenveto ja tarkastelu

Tutkimuksessamme yhdistettiin Suomessa vuonna 1987 syntyneiden rekisteriaineisto ja Kouluterveyskysely tavalla, jota ei ole aikaisemmin suomalaisessa tutkimuksessa toteutettu. Aineistojen yhdistäminen mahdollisti osallisuuden ja lyhyen koulutuspolun yhteyden tarkastelun pitkällä seuranta-ajalla. Peruskoulun päättötodistuksen varassa olemista selittivät yksilötason tekijät mielenterveyden häiriö, koulumenestys, perheen suhteellinen köyhyys ja vanhempien matala koulutusaste. Luokkatyörauha puolestaan suojasi lyhyeltä koulutuspolulta, vaikka yksilö- ja perhetekijät olivat huomioitu. Osallisuusteorioiden mukaisesti luokkatyörauha tulkitaan osaksi osallisuutta.

Vasta-argumentti työrauhan kytkemiselle nimenomaan osallisuuteen olisi, että työrauha liittyy pikemminkin koulun sääntöihin kuin osallisuutta rakentaviin vuorovaikutussuhteisiin. Suomalaisen kasvatustieteeseen jo 1940-tullut työrauhan käsite viittasikin alun pitäen kuriin ja kontrolliin, mutta se laveni pian laajemmaksi kasvatukselliseksi käsitteeksi. Aino Belt (2013, 20) toteaa väitöskirjassaan, että työrauha ”hahmotetaan laajemmin osaksi koko sitä kasvatusta, jolla tuetaan oppilaan itsehallinnan ja osallisuuden kehittymistä sekä elämässä tarpeellisten taitojen oppimista”. Työrauha on toimintakulttuuria koskeva käsite – ei pelkästään esimerkiksi kurin tai oppilaan itsekontrollin käsite. Työrauhan ajatellaan koostuvan neljästä osa-alueesta: säännöistä, toimintakulttuurista, pedagogiikasta sekä kohtaamisesta ja välittämisestä. Kohtaaminen ja välittäminen sisältävät erityisesti vuorovaikutuksen opettajan ja oppilaan välillä sekä sosiaalisen osallisuuden. (Holopainen & al. 2009, 70.) Työrauhan yhteys osallisuuteen todetaan myös Koulutuksen arviointineuvoston (Karvin) raportissa, jonka mukaan osallisuuden edistäminen näkyy häiriö- ja ongelmakäyttäytymisen vähentymisenä (Julin & Rumpu 2018, 267). Katsomme, että työrauhan käsitteen laajempi tulkinta mahdollistaa sen tarkastelemista yhtenä indikaattorina osallisuudelle ylipäätään, mutta myös erityisesti sille, millaiset sosiaaliset vuorovaikutussuhteet koulussa vallitsevat. Tämä pitää sisällään sekä sukupolvien välisen että nuorten välisen vuorovaikutuksen.

Tuloksemme peräänkuuluttaa erityisesti luokkatyörauhan merkitystä ja vahvistaa aikaisempaa tutkimusta, jonka mukaan opettajan myönteinen tuki ennustaa sitä, että toisen asteen koulutus saadaan suoritettua (Frostad & al. 2015; Poikkeus & al. 2013). Työrauhaa koskeva yhteys löydettiin myös vuoden 2017 Nuorisobarometrissa: koulussa työrauhan kehnoksi kokeiden nuorten myöhemmin saavuttama koulutustaso on jäänyt keskimääräistä matalammaksi. Luokan heikoksi koettu työrauha on myös yhteydessä keskimääräistä matalampaan peruskoulun päättötodistuksen keskiarvoon. (Myllyniemi & Kiilakoski 2018, 24.)

Ymmärrämme, että yläkouluosallisuus ei ole ainoa koulutuspolun pituuteen yhteydessä oleva tekijä. Aikaisemman tutkimuskirjallisuuden perusteella tunnetut vahvat yksilötason tekijät huomioiden – mitä tämäkin tutkimus tuki – koulutuksen tekijöiden yhteys lyhyeen koulutuspolkuun on uusi tutkimuksellinen löydös. Tulosten pohjalta voimme esittää käytännön johtopäätöksen, että sekä yksilöivää että perhekeskeistä hyvinvointityötä tulee täydentää ennaltaehkäisevällä otteella koulukulttuurin rakentamisessa. Osallisuuden käsite tuo mukanaan vuorovaikutussuhteet ja yhteisölliset tukevat tekijät koko kouluyhteisön tasolla. Näille tuloksille saadaan tukea aiemmista tutkimuksista. Anna-Maija Poikkeuksen ja kollegoiden (2013) mukaan Alkuportaatt-seurantatutkimuksessa on huomattu, että opettajan myönteinen tuki lisää lasten oppimismotivaatiota alakoulussa. Heidän mukaansa opettajan ja oppilaan vuorovaikutuksella on enemmän vaikutusta oppimistuloksiin kuin opetuksen rakenteellisilla tekijöillä, kuten oppimateriaalin laadulla ja luokkakooilla. Oppimistulokset puolestaan ovat yhteydessä koulutuspolun varhaiseen katkeamiseen peruskoulun jälkeen (esim. Haapakorva & al. 2018; Hickman & al. 2008; Markussen & al. 2011a; Ristikari & al. 2016, 19). Oppilasmäärällä ja osallisuusväittämällä 2 (”oppilaiden mielipiteet otetaan huomioon koulutyön kehittämisessä”) oli itsenäisten vaikutuksien lisäksi yhdysvaikutusta myöhemmän koulutuspolkuun. Oppilasmäärän kasvaessa ja osallisuuden vahvistuessa nuorten koulutuspolkujen jatkuminen heikentyy. Mitä suurempi oppilasmäärä koulussa on, sitä kauempana yksittäinen opiskelija on päätöksentekojärjestelmästä. Koko koulun kehittämistä koskeva väittämä 2 on neljästä väittämästä selvästi poliittisin, sillä väittämät 1 (”opettajat rohkaisevat minua ilmaisemaan oman mielipiteeni oppitunneilla”), 3 (”opettajat

ovat kiinnostuneita siitä mitä minulle kuuluu”) ja 4 (”luokassani on hyvä työrauha”) koskevat luokkatason toimintakulttuuria tai sukupolvisuhteita, johon koko koulun oppilasmäärä (ja sitä kautta luokkakoko) ei niinkään vaikuta.

Toisen asteen tutkinnon puuttuminen on osa laajempaa syrjäytymiskeskustelua (esim. Ilmakunnas & al. 2015; Myrskylä 2012, 1–16; Palola & al. 2012), jossa koulutus nähdään ensisijaisena keinona ehkäistä syrjäytymistä ja nostaa nuoria takaisin työmarkkinoille (Myrskylä 2012, 1). Pekka Myrskylän (2012, 2) mukaan syrjäytyneiksi luokitellaan työvoiman ja koulutuksen ulkopuoliset nuoret, joilla ei ole peruskoulutuksen jälkeistä koulutusta. Syrjäytyminen aiheuttaa taloudellisia kustannuksia yhteiskunnalle erilaisten korjaavien palveluiden käytön, myönnetyn toimeentulotuen ja menetettyjen verotulojen muodossa (Hilli & al. 2017). Yhtenä syrjäytymisen ehkäisyn keinona on viime aikoina keskusteltu oppivelvollisuusiän nostamisesta (Seuri & al. 2018, 1–4), sillä peruskoulun päättäneistä nuorista, jotka ovat vuoden syrjässä työelämästä ja koulutuksesta, enää 40 prosenttia suorittaa perustasetta korkeamman tutkinnon (Myrskylä 2012, 2). Myrskylä toteaa lisäksi, että työelämän ja koulutuksen ulkopuolisuuden jatkuessa kolme vuotta, enää 20 prosenttia nuorista suorittaa jatkotutkinnon. Tuloksemme osoittavat, että peruskoulun ulkopuolisten asioiden ohella nuoriso- ja koulutuspoliittiseen keskusteluun on otettava peruskoulun sisäinen näkökulma.

Tutkimuksemme suurin vahvuus on edustava, kattava ja luotettava suomalainen rekisteriaineisto, johon on yhdistetty väestötason kyselyaineistotietoa. Kyselyaineisto vastaa ihmisten kokemuksiin tai heille merkityksellisiin asioihin, joihin rekisteritieto ei pysty vastaamaan. Tässä tutkimuksessa kyselyaineistotieto on yhdistetty rekisteritietoihin koulutasolla. Rekisteritiedon turvin nuoria on voitu seurata pitkään, tässä tutkimuksessa kymmenen vuoden ajan.

Pitkittäistutkimus, jota nuorten osallisuudesta koulussa ei ole juurikaan tehty, tarjoaa oivan mahdollisuuden tarkastella suomalaisten nuorten elämää koulutuksen ja työelämään siirtymisen nivelvaiheessa. On hyvin tavallista, että nuori saattaa olla koulutuksen ja työelämän ulkopuolella joitakin jaksoja nuoruudessaan (Larja & al. 2016). Vuonna 1987 syntyneestä ikäluokasta 90,8

prosenttia haki yhteishaussa jatko-opintoihin kevään 2003 aikana. Kevään 2003 yhteishaun ulkopuolella – ja täten tutkimusjoukon ulkopuolella – olivat esimerkiksi luokalle jääneet, vuosiluokan yli siirretyt ja koulupudokkaat. Keväällä 2003 koulupudokkaita eli ilman peruskoulun päättötodistusta eronneiden määrä oli 0,26 prosenttia (n = 161) kevätlukukauden lopun 9.-luokkalaisten määrään verrattuna. (Suomen virallinen tilasto 2019.)

Vaikka Kouluterveyskyselyn väittämien muotoilut eivät suoraan vastaa ymmärrystämme osallisuuden sosiaalisesta ulottuvuudesta, mielestämme näitä on perusteltua tarkastella tämän ulottuvuuden indikaattoreina. Työrauhaa koskevassa väittämässä 4 tulkitsemme olevan kyse sekä ryhmäsuhteista että osallisuuden sukupolvisuhteista, ja näemme sen yhtenä osoittimena koulun yhteisöllisistä prosesseista. Tuloksia tulkitessa on otettava huomioon kaksisuuntainen vaikutus. Koulun ilmapiiri ja työrauha vaikuttavat yksilöön, mutta yhtäläillä yksilö vaikuttaa koulun ilmapiiriin ja työrauhaan, joihin myös tarkasteltavista yksilötason tekijöistä perhetä koskevat tekijät vanhempien matala koulutusaste ja perheen suhteellinen köyhyys osaltaan vaikuttavat perheen asuinalueen kautta. On kuitenkin huomattava, että koulujen oppilasalueet koostuvat usein useasta asuinalueesta, ja ne ovat usein varsin heterogeenisiä. Yksilötason tekijöistä puolestaan lapsen mielenterveyden häiriöllä voi olla vaikutusta luokan ilmapiiriin ja työrauhaan.

Tutkimuksen mahdollisena heikkoutena voidaan pitää yläkouluiässä muuttaneiden poistamista aineistosta, jonka teimme vahvistaaksemme oletusta, että 8. luokalla Kouluterveyskyselyyn vastanneet nuoret olisivat samassa koulussa 9. luokalla jatko-opintoihin hakiessaan. Rajaus on mahdollisesti sulkenut analyysien ulkopuolelle valikoituneen joukon nuoria, koska aikaisempi tutkimus on osoittanut, että suuri muuttomäärä juuri yläkouluiässä lisää nuorten riskiä koulutuspolun varhaiselle katkeamiselle peruskoulun jälkeen (Larja & al. 2016).

Sosiaalisen osallisuuden merkitys lyhyeltä koulutuspolulta suojaavana tekijänä on tärkeä koulutus- ja yhteiskuntapoliittinen löydös. Se tarjoaa selkeän ja konkreettisen kehittämiskohteen. Erityisesti laajasti määriteltyä luokkatyörauhaa – joka sisältää opettajan ja oppilaan vuorovaikutussuhteen – tulee vahvistaa kouluissa.

KIRJALLISUUS

- Agresti, Alan: *Categorical Data Analysis* (3rd Ed.). Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, 2013.
- Alexander, Karl L. & Entwisle, Doris R. & Kabbani, Nader S.: The dropout process in life course perspective: Early risk factors at home and school. *Teachers College Record* 103 (2001): 760–823.
- Bates, Douglas & Mächler, Martin & Bolker, Ben & Walker, Steve: *Fitting Linear Mixed-Effects Models Using lme4*. *Journal of Statistical Software* 67 (2015): 1, 1–48.
- Belt, Aino: Kun työrauha horjuu: Kotitalousopettajien käsityksiä työrauhahäiriöistä ja niiden taustatekijöistä. *Acta Universitatis Ouluensis E* 135. Oulun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta, 2013.
- Bronfenbrenner, Urie: *Ecological systems theory*. *Annals of Child Development* 6 (1989), 187–249.
- Fimea: ATC-luokitus. https://www.fimea.fi/laakehaut_ ja_luettelot/atc-luokitus (luettu 8.8.2019)
- Frostdad, Per & Pijl, Sip J. & Mjaavatn, Per E.: Losing all interest in school: Social participation as a predictor of the intention to leave upper secondary school early. *Scandinavian Journal of Educational Research* 59 (2015): 1, 110–122.
- Haapakorva, Pasi & Ristikari, Tiina & Kiilakoski, Tomi: Toisen asteen opintojen keskeyttämisen taustatekijöitä. S. 167–188. Teoksessa Pekkarinen, Elina & Myllyniemi, Sami (toim.): *Opin polut ja pientareet*, Nuorisobarometri 2017. Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto, Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2018.
- Halvorsud, Kristoffer: Student dropout in upper secondary education in Norway: A challenge to the principles of the welfare state? *London Review of Education* 15 (2017): 2, 302–316.
- Hickman, Gregory P. & Bartholomew, Mitchell & Mathwig, Jennifer & Heinrich, Randy S.: Differential developmental pathways of high school dropouts and graduates. *Journal of Educational Research* 102 (2008): 1, 3–14.
- Hilli, Petri & Ståhl, Timo & Merikukka, Marko & Ristikari, Tiina: Syrjäytymisen hinta – case investoinnin kannattavuuslaskemasta. *Yhteiskuntapolitiikka* 82 (2017): 6, 663–675.
- Holopainen, Pirkko & Järvinen, Ritva & Kuusela, Jorma & Packalen, Petra: *Työrauha tavaksi. Kohtaaminen, toimintakulttuuri ja pedagogiikka koulun arjessa*. Helsinki: Opetushallitus, 2009.
- Ilmakunnas, Ilari & Kauppinen, Timo M. & Kestilä, Laura: Sosioekonomisten syrjäytymisriskien kasautuminen vuonna 1977 syntyneillä nuorilla aikuisilla. *Yhteiskuntapolitiikka* 80 (2015): 3, 247–262.
- Isola, Anna-Maria & Kaartinen, Heidi & Leemann, Lars & Lääperi, Raija & Schneider, Taina & Valtaari, Salla & Keto-Tokoi, Anna: *Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa*. Työpapereita 33. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2017.
- Julin, Sami & Rumpu, Niina: *Työrauhan ja turvallisen oppimisympäristön arviointi perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa*. Julkaisut 6: 2018. Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, 2018.
- Kiili, Johanna: Lasten edustuksellisen osallistumisen jännitteet kunnallisessa lapsiparlamenttitoiminnassa. *Janus* 24 (2016): 2, 118–132.
- Kiilakoski, Tomi: ”Niillähän se on se viimeinen sana” – nuoret osallisuudestaan yläkoulussa. S. 253–282. Teoksessa Toom, Auli & Rautiainen, Matti & Tähtinen, Juhani (toim.): *Toiveet ja todellisuus – kasvatus osallisuutta ja oppimista rakentamassa*. Kasvatustieteellisen seuran 50-vuotisjuhlakirja. Joensuu: Suomen kasvatustieteellinen seura, 2017.
- Kiilakoski, Tomi & Gretsche, Anu & Nivala, Elina: *Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi*. S. 9–34. Teoksessa Gretsche, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.): *Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, 2012.
- Kumpulainen, Timo (toim.): *Koulutuksen tilastollinen vuosikirja 2014*. Helsinki: Opetushallitus, 2014.
- Korkman, Sixten: *Onko hyvinvointivalttiolla tulevaisuutta? EVA-raportti*. Helsinki: Elinkeinoelämän Valtuuskunta, 2011.
- Lappi, Aino & Ristikari, Tiina & Haapakorva, Pasi & Salmela-Aro, Katariina & Gissler, Mika: The connection between residential moves and early school leaving in the 1987 Finnish Birth Cohort. *Eriarvoistuvat koulutuspolut – teemaryhmä*. Kasvatustieteen päivät 2016. <http://www.utu.fi/fi/sivustot/kasvatustieteenpaivat2016/teemaryhmat/teemaryhmat/Documents/kasvatustieteen-paivat-2016-abstraktit-02-eriarvoistuvat-koulutuspolut.pdf> (luettu 2.5.2018)
- Larja, Liisa & Törmäkangas, Liisa & Merikukka, Marko & Ristikari, Tiina & Gissler, Mika & Paananen, Reija: *NEET-indikaattori kuvaa nuorten syrjäytymistä*. *Hyvinvointikatsaus. Tieto & Trendit* 2 (2016): 20–27.
- Luopa, Pauliina & Lommi, Anni & Kinnunen, Topi & Jokela, Jukka: *Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000-luvulla. Kouluterveyskysely 2000–2009. Raportti 20/2010*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2010.
- Luopa, Pauliina & Räsänen, Minna & Jokela, Jukka & Rimpelä, Matti: *Kouluterveyskyselyn valtakunnalliset tulokset vuosina 1999–2004*. *Aiheita* 12/2005. Helsinki: Stakes, 2005.
- Markussen, Eifred & Frøseth, Mari W. & Sandberg, Nina: *Reaching for the unreachable: Identifying factors predicting early school leaving and non-completion in Norwegian upper secondary school*. *Scandinavian Journal of Educational Research* 55 (2011a): 3, 225–253.
- Markussen, Eifred & Frøseth, Mari W. & Sandberg, Nina & Lødding, Berit & Borgen Jorunn S.: *Early leaving, non-completion and completion in upper secondary education in Norway*. S. 253–272. Teoksessa Lamb, Stephen & Markussen, Eifred & Teese, Richard & Polesel, John & Sandberg, Nina (toim.): *School dropout and completion: International comparative studies in theory and policy*. London: Springer, 2011b.
- Maunu, Antti & Kiilakoski, Tomi: *Ohjausta osallisu-*

- teen. *Aikuiskasvatus* 38 (2018): 2, 112–129.
- Mäntyneva, Päivi & Hiilamo, Heikki: Osallisuuden ja osattomuuden dynamiikka työtoiminnassa. *Yhteiskuntapolitiikka* 83 (2018): 1, 18–28.
- Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi: Nuorten koulutuspolut. S. 21–54. Teoksessa Pekkarinen, Elina & Myllyniemi, Sami (toim.): *Opin polut ja pientareet*, Nuorisobarometri 2017. Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto, Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2018.
- Myrskylä, Pekka: Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? EVA analyysi No 19. Helsinki: Elinkeinoelämän Valtuuskunta, 2012.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö: Perusopetuksen opetusryhmäkoko. Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2013. <http://minedu.fi/documents/1410845/5495654/Opetusryhm%C3%A4koot+-yhteenveto+-+11.11.2013> (luettu 8.5.2018)
- Opetushallitus: Toisen asteen koulutuksen koulutuskustannuksia koskeva selvitys. Opetushallitus, 2018. http://www.oph.fi/download/189133_toisen_asteen_koulutuskustannuksia_koskeva_selvitys.pdf (luettu 2.5.2018)
- Paananen, Reija & Gissler, Mika: Cohort Profile: The 1987 Finnish Birth Cohort. *International Journal of Epidemiology* 41 (2011): 4, 941–945.
- Pajulammi, Henna: Lapsi, oikeus ja osallisuus. Helsinki: Talentum, 2014.
- Palola, Elina & Hannikainen-Ingman, Katri & Karjalainen, Vappu: Nuorten syrjäytymistä on tutkittava pintaa syvemmin. *Yhteiskuntapolitiikka* 77 (2012): 3, 310–315.
- Pentikäinen, Emmi & Luomala, Juuso & Euro, Alvar: Toisen asteen koulutus on monelle liian kallis. S. 163–165. Teoksessa Pekkarinen, Elina & Myllyniemi, Sami (toim.): *Opin polut ja pientareet*. Nuorisobarometri 2017. Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto, Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2018.
- Poikkeus, Anna-Maija & Rasku-Puttonen, Helena & Lerkkanen, Marja Kristiina & Kuorelahti, Matti & Siekinen, Martti & Kiuru, Noona & Nurmi, Jari-Erik: Osallistava koulu syrjäytymisen ehkäisijänä. S. 111–120. Teoksessa Vähäkylä, Leena & Reivinen, Jukka (toim.): *Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen*. Helsinki: Suomen Akatemia, 2013.
- Ristikari, Tiina & Törmäkangas, Liisa & Lappi, Aino & Haapakorva, Pasi & Kiilakoski, Tomi & Merikukka, Marko & Hautakoski, Ari & Pekkarinen, Elina & Gissler, Mika: Suomi nuorten kasvuympäristönä. 25 vuoden seuranta vuonna 1987 Suomessa syntyneistä nuorista aikuisista. Raportti 9. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja Nuorisotutkimusverkosto, 2016.
- Seuri, Allan & Uusitalo, Roope & Virtanen, Hanna: Pitäisikö oppivelvollisuusikä nostaa 18 vuoteen? Talouspolitiikan arviointineuvoston taustaraportti. Helsinki: Talouspolitiikan arviointineuvosto, 2018.
- Suh, Suhyun & Suh, Jingyo & Houston, Irene: Predictors of categorical at-risk high school dropouts. *Journal of Counselling and Development* 85 (2007): 196–203.
- Sund, Reijo: Quality of the Finnish Hospital Discharge Register: a systematic review. *Scandinavian Journal of Public Health* (2012): 40, 505–515.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Koulutuksen keskeyttäminen. ISSN=1798-9280. 2015, liitetaulukko 2. Peruskoulun koulupudokkaat lukuvuosina 1999/2000–2015/2016. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/kkesk/2015/kkesk_2015_2017-03-17_tau_002_fi.html (luettu 26.3.2019)
- Thomas, Nigel: Towards a theory of children's participation. *The International Journal of Children's Rights* 15 (2007): 2, 199–218.
- Thomas, Nigel & Percy-Smith, Barry: Introduction. S. 1–7. Teoksessa Percy-Smith, Barry & Thomas Nigel: *A Handbook of Children and Young People's Participation. Perspectives from Theory and Practice*. London: Routledge, 2010.
- Tilastokeskus. Käsitteet – koulupudokas. <https://www.stat.fi/meta/kas/koulupudokas.html> (luettu 26.3.2019)
- Vehviläinen, Jukka: Rajatonta palvelua? – Nuorten osallisuushankkeen arvioinnin väliraportti. Helsinki: Opetushallitus, 2005.
- Vehviläinen, Jukka: Nuorten osallisuushanke – arvioinnin loppuraportti. Helsinki: Opetushallitus, 2008.

ENGLISH SUMMARY

Marko Merikukka & Tiina Ristikari & Tomi Kiilakoski: Can the experience of participation in basic education protect from early school leaving? (Suojaako yläkouluikäisten nuorten osallisuuden kokemus koulussa lyhyeltä koulutuspolulta?)

There is only limited research into the impacts of school participatory practices on educational outcomes. This study combined the 1987 Finnish Birth Cohort (a register-based longitudinal single cohort dataset, N = 44,581) and the Finnish School Health Promotion study (a school-level survey dataset) to explore the association between school participatory practices and early school leaving, defined as no secondary level degree by age 28. Participatory practices were divided into political and social participation. We hypothesized that cohort members who studied in the 8th and 9th grade (age 14–16) at schools with strong social participatory practices were at lower risk of early school

leaving than those who studied in schools with weaker social participatory practices.

The results of a mixed effect logistic regression show that strong social participatory practices in school, especially when operationalized as a peaceful study environment (not only discipline and control but also positive interaction between students and teachers) is a protective factor for early school leaving for both females (OR 0.73, 95 CI 0.57–0.94) and males (OR 0.73, 95 CI 0.58–0.92), even after controlling for several individual and family background factors. The results of this study have important educational policy implications and offer concrete tools for the prevention of early school leaving in school settings.

Keywords: early school leaving, participatory practices, school, School Health Survey, the 1987 Finnish Birth Cohort.